

Ліхтей І. М.

ORCID: 0000-0002-5458-7252

*кандидат історичних наук, доцент,
завідувач кафедри Античності, Середньовіччя
та історії України домодерної доби
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
м. Ужгород, Україна*

КОНФЛІКТ У ЄВРЕЙСЬКІЙ ГРОМАДІ МУКАЧЕВА НА ПОЧАТКУ 20-Х РОКІВ ХХ СТ.

Ключові слова: Мукачево, ортодоксальна єврейська громада, головний рабин Лазар Шпіра, белзький рабин Іссахар Дов Роках.

В умовах активізації національно-визвольних змагань народів Австро-Угорської монархії наприкінці Першої світової війни завирувало суспільно-політичне життя на Закарпатті. У 1919 р., відповідно до рішення Паризької мирної конференції, край було приєднано до Чехословацької Республіки. Крім низки проблем соціально-економічного та політичного життя, чехословацькій владі довелося вирішувати на Підкарпатській Русі (таку назву дістало Закарпаття в новій державі) також національне та релігійне питання. У цьому контексті важливе значення мало врегулювання відносин з єврейською спільнотою, яка становила чималий відсоток серед населення регіону.

Значна частина євреїв проживала в містах краю. Особливо багато їх було в Мукачеві. Слід зазначити, що мукачівська єврейська громада сповідувала ортодоксальний юдаїзм, що потребувало суворого дотримання вірянами приписів Тори й Талмуду.

Як свідчить перепис населення Чехословацької Республіки 1921 р., на той час у Мукачеві проживало 20865 осіб, з яких 10012 (48 %) були прихильниками юдаїзму (ізраїльської віри). Власне ж євреями було 8894 (42,6 %) мешканців міста [4, s. 37, 118–119]. Тож єврейська релігійна громада Мукачева мала неабиякий вплив на суспільно-політичне життя міста. У 1913 р. головним рабином Мукачева став Лазар Шпіра (1872–1937). У 1919 р. з Галичини на Підкарпатську Русь прибуло чимало євреїв-хасидів. Серед них був і белзький рабин Іссахар Дов Роках (І) (1854–1926), який разом з кількома десятками своїх послідовників осів у Мукачеві.

Рабин Лазар Шпіра став усіляко переслідувати Іссахара Дов Роках. Між ними виникали постійні суперечки й велася боротьба за владу

в єврейській релігійній громаді. У результаті Лазар Шпіра втратив прихильність багатьох ортодоксальних євреїв. Вони оформилися в окреме угруповання, яке стало непримиренною опозицією до Лазаря Шпіри [2, s. 94]. Пропри це, Лазар Шпіра все ще зберігав авторитет серед євреїв Мукачева.

Ситуація загострювалася, тому адміністрація Підкарпатської Русі вирішила вислати Іссахара Дов Рокаха та інших белзьких євреїв за межі краю. Проте євреї-біженці (всього 78 осіб), попри запевнення секретаря рабина Іссахара Дов Рокаха, що всі вони повернуться назад у Галичину, звернулися до жупанського управління з проханням, аби їм було дозволено залишитися в місті й видано тимчасові посвідчення особи.

Однак головний поліцейський капітанат Мукачева наполіг на тому, що белзьких євреїв все-таки слід повернути в Галичину. Свою позицію стражі порядку обґрунтували тим, що угруповання, яке прибуло з Іссахаром Дов Рокахом, має характер політичної партії, що ці євреї перебувають у Мукачеві без жодних закордонних паспортів своєї держави і не стали на облік, проживають у переповнених оселях, не дотримуючись санітарних умов, ведуть неконтрольовану стихійну торгівлю, приймають у себе іноземних громадян, переважно польських євреїв, які мешкають у Мукачеві нелегально, тощо.

У результаті в березні 1922 р. головний белзький рабин Іссахар Дов Роках разом із 76 дорослими євреями, не рахуючи дітей, виїхав через Сваляву та Лавочне до Галичини [1, арк. 22–24, 28–29, 38]. Однак мир у єврейській громаді Мукачева так і не настав, позаяк у місті залишилося чимало Рокахових прихильників.

Література:

1. Державний архів Закарпатської області. Ф. 13. Оп. 1. Спр. 662. Арк. 1–82.
2. Ліхтей І. Єврейська ортодоксальна громада Мукачева у 20-х роках ХХ століття: релігія, політика, освіта // *Multietnicita periferií – destabilizačný factor medzivojnového Československa? Prešov : Prešovská univerzita v Prešove*, 2022. S. 91–102.
3. *Sčítání lidu v republice Československé ze dne 15. února 1921. I. Díl (Československá statistika Sv. 9)*. Praha: Státní úřad statistický, 1924 v komisi knihkupectví Bursík & Kohout. 276 s.